

Wojciech CHUDY

TYOLOGIA KATOLIKÓW

Mówią, że jest nas dużo. Stanowimy około dziewięćdziesiąt pięć procent populacji społeczeństwa polskiego. Katolik polski. Jaki jest? Jaka jest jego twarz? Co się za nią kryje? Oto próba – uczyniona, trzeba przyznać, z dość dużym przybliżeniem – naszkicowania typów, w jakich wyraża się owo oblicze w dzisiejszej skomplikowanej populacji katolików polskich. Typologia ta – to zastrzeżenie jest konieczne! – nie pretenduje do jakiegokolwiek rankingu sumień; nie ma zamiaru wnikać w jakość wiary ani w szczerłość intencji religijnej. Jest rodzajem fenomenologii, oglądu i opisu zjawiska zachowań Polaków należących do społeczności katolików. Wzorem księdza Benedykta Chmielowskiego chcemy orzec: „Katolik – jaki jest – każdy widzi”.

Pierwszym typem, pierwszą figurą, postacią katolika, jest symboliczny, wysławiony zarówno w pieśniach jak i w paszkwilach

POLAK-KATOLIK

Jest on konserwatywnym wierzącym, ale bynajmniej nie kimś z panopticum etnograficznego, jak lubią go przedstawiać niektóre media. Słucha Radia Maryja, ale także przerzuca się od czasu do czasu na inne stacje, przeważnie katolickie. Solenny w świętowaniu świąt, nie opuści procesji Bożego Ciała i Pasterki, przestrzega nakazanych postów i chodzi do spowiedzi. Nie przesadnie intelektualnie, dobrze jednak orientuje się w dogmatach. Być może w jego zdecydowanych wypowiedziach znajdują zbyt wyraźne zwieńczenie sprawy nader Boskie i nadprzyrodzone. Takie kwestie natury teologicznej, jak problem dziejów zbawienia, potępienia wiecznego, zagadnienie zgodności postępowania człowieka z własnym sumieniem lub sprawa odporności świata na działanie zła – trudne do zgłębienia dla teologów – w jego sądach nie zostawiają „niedopowiedzenia” tonącego w tajemnicy ludzkiej intymności lub Bożego przeznaczenia. Jest patriotą. Wierzy w to, że Polska ma do odegrania w dziejach Kościoła ważną rolę; pontyfikat Jana Pawła II jest tu dlań argumentem decydującym. W dyskusji nad akcesją Polski do Unii Europejskiej zajmował postawę zatroskaną: „I tak źle, i tak niedobrze”. Stara się wychowywać swoje dzieci tradycyjnie, może trochę zbyt tradycyjnie i niezbyt mu to wychodzi. Boleje nad tym, że młodzież – w tym jego najbliżsi – schodzi na manowce. Wbrew nazwie – Polaków-katolików coraz mniej w polskim Kościele.

Zdecydowanie odróżniałbym ten typ od następnego. (Choć popularna gazeta za wszelką cenę stara się upchać je do jednego wora).

KATOLIK KSENOFOBICZNY

Pryncypializm jego wyznania opiera się na kryterium negacji obcości. „Wierzę, bo każdy inny jest mi obcy” – oto jego credo. Niektórzy zaś – nurt ten ma też swoją frakcję skrajną – „...bo inny

jest moim wrogiem”. Jego ulubionym rozróżnieniem jest przeciwstawienie: my – oni. Dobrze charakteryzuje tę mentalność cytaty z *Daru Nabokova*: „gdy nadarzy się okazja, delektują się słowem «żydłak» jak dorodną figą” (tłum. E. Siemaszkowej). Tacy jak on rzucali przed kilku laty kamieniami w Mławie i w Laskach, budowali agresywny las krzyży w Oświęcimiu i żądają eksmisji chorych z HIV-em ze swojego osiedla. Jest wielce prawdopodobne, że struktura jego mentalności nie zależy wcale od religii. Ludzi takich jak on można znaleźć w islamie, wśród baptystów, a także między niewierzącymi. Niektórzy twierdzą, że zostali oni wyposażeni w „gen nienawiści”. Wypada mieć nadzieję, że tych „katolików” jest w Polsce najmniej.

KATOLIK POSTĘPOWY

Należy – jak sam to lubi podkreślać – do „formacji posoborowej”, nie jest jednak zadowolony z wcielania ducha Vaticanum II w naszym kraju. Zżyma się, że Kościół „nie nadaża”, że protestanci na przykład mają już swoje kapłanki, swoje „biskupki”, a my?... Zostajemy w tyle. Z tego względu był „bezapelacyjnie” za wejściem Polski do Unii. Na argumenty o „kościelach ludowych” i o jego wartości wydyma pogardliwie wargi. Jeśli jest bardzo postępowy, czyta „Herder Korrespondenz” lub „Publik-Forum”, jeśli zaś jest nie dość biegły w językach, to chociaż publikacje w „Bez Dogmatu” i pamiętniki byłych księży. Chce ciągle reformować i oświecać. Dlatego należy do Rady Parafialnej i do innych ciał w Kościele (nie tylko w parafii). Potrafi dogadać biskupowi aż ten poczerwienieje. Niektóre jego koncepcje eklezjologiczne szokują: na przykład pod względem celów porównuje Kościół z globalizacją dusz. Bywa, że niekiedy wstydy się „tego” Kościoła i jest powściągliwy w przyznawaniu się do niego.

„KATOLIK – ALE”

nie jest tak bardzo zaawansowany w krzewieniu postępu. Owszem, jest katolikiem, nie ma zamiaru temu zaprzeczać. Ma cywilną odwagę nie zapierać się wiary nawet w dzisiejszych, trudnych czasach. Ma jednak swoje zdanie. Mówi: „Jestem katolikiem, ale...” W większości diskutowanych publicznie spraw dotyczących katolicyzmu czy moralności opowiada się po stronie poprawności politycznej, czyli tego, co głosi opinia silniejsza medialnie. Tak było w czasie dyskusji o prawie do zabijania dzieci nienarodzonych, w trakcie sporu o nauczanie religii w szkole czy podczas dyskusji o stosunku Kościoła do homoseksualizmu. Jest nadzwyczaj poprawny w formie. Mówi: „Tak, jestem katolikiem, ale w tym wypadku muszę opowiedzieć się po drugiej stronie”. Potem, z biegiem lat, staje się to u niego nawykiem intelektualnym, manierą i nałogiem. Jest typem wrażliwca i nerwicowca. Przy okazji rozważania tak zwanych tematów zasadniczych z punktu stwierdza: „Ale z drugiej strony...”. Często jest zmuszony stawać „w rozkroku” po dwóch stronach barykady, co nie jest naturalną pozycją człowieka, zwłaszcza wierzącego. Dlatego nierzadko popada w sprzeczności: doktrynalne, moralne i psychiczne, z których nie zdaje sobie sprawy albo nawet jeśli ją sobie zdaje, to i tak się tym nie przejmuje. Nie zgadza się z poglądem, że to właśnie tacy jak on rozkładają dzisiaj Kościół: sieją niepewność, lęk, są prawdziwymi – choć tylko amatorskimi – „nauczycielami podejrzania”.

KATOLIK DORAŻNY

To domena ludzi młodych. Z jakichś względów – na przykład chodzi z dziewczyną działającą w duszpasterstwie, uzyskał pracę w instytucji katolickiej lub trafia się tania pielgrzymka do Rzymu – objawia się jako praktykujący. Nie, żeby kłamał. To po prostu chwilowy entuzjazm albo wymóg

okoliczności. Najczęściej mu to mija i po jakimś czasie znów woli sobie dłużej pospać niż zrywać się na Mszę, po południu zaś – iść na piwo lub obejrzeć serial. Nie musi się to jednak tak kończyć. Bywa, że taki „chwilowy”, koniunkturalny katolik przeciera oczy i – budzi się w nim autentyczna wiara. Niemal każdy zna kilka porządnych katolickich małżeństw i rodzin, których początki miały miejsce w czasie, kiedy ona lub on na pół serio, doraźnie i tylko tymczasowo „dochodzili” na spotkania w duszpasterstwie.

Wreszcie

KATOLIK NOMINALNY

Jest katolikiem, ponieważ został ochrzczony w Kościele rzymskim. W świecie widzialnym jednak nic albo prawie nic z tego nie wynika. Jeśli nawet kiedyś odbywał jakieś praktyki religijne, to już dawno o tym zapomniał i odwykł. Owszem, przy choince łamie się opłatkiem; lecz Boże Narodzenie i Wielkanoc pozostają w jego świadomości „świętami rodzinnymi” (to on jest bohaterem słynnego filmu Stanisława Barei, przywożącym rodakom „pamiątkę z Jeleniej Góry, nie, przepraszam, z Jasnej Góry”). Mijamy go – i nie są to wcale sporadyczne spotkania – na co dzień: na klatce schodowej bloku, na osiedlu, ulicy lub w zakładzie pracy. Jest zwykle bardzo zajęty, spieszy się – przedsiębiorca, gracz (np. giełdowy) lub „strasznie zabiegana” pani domu. W tym zabieganiu nie wie nawet, jak jej (mu) mijają dni, miesiące i lata. Z dnia na dzień, z roku na rok „poganieje”. Niestety, często także ich bliscy, dzieci, obsuwają się w indyferentyzm i pogaństwo.

KATOLIK NIEDZIELNY

z kolei przejawia specyficzny styl życia, który polega na sukcesywnie coraz większej rozbieżności pomiędzy praktyką religijną a codziennością. Jakie to nagminne! Uczestniczy się we Mszy, wysłuchuje ze wzruszeniem słów homilii, a zaraz po opuszczeniu kościoła całkiem dosłownie zapomina się o Bożym świecie. Wpada w inny świat. W świat kłopotów, zazdrości, gniewu, gonitwy za pieniądzem i interesów. W świat walki naszej powszedniej, w którym prowadzi się życie tak, jakby Boga nie było. Dwie rzeczywistości. Z jednej strony, owszem, skrucha, śpiew i feretrony; z drugiej – topienie bliźniego w łyżce wody i kanty podatkowe.

Na koniec zastrzeżenie, w jakie musimy wyposażyć niniejszy felieton. Najpierw chcemy zwrócić uwagę na nierozłączność zbiorów przedstawionych powyżej. A także na ich zasadniczą niepełność. W istocie bowiem, gdyby poprzestać na tej skończonej prezentacji przejawów świadomości oraz aktywności katolickiej, Czytelnikowi z wielką i uzasadnioną siłą narzuciłoby się rozczarowanie. To wszystko? Czy naprawdę jesteśmy tylko tacy: wadliwi, wykrzywieni, zawsze nieco karykaturalni w tym, co dla nas najważniejsze? Czy nie istnieją u nas modele bardziej pozytywne, bliższe wzorca bycia katolikiem? Byłyby to słuszne zarzuty i uzasadnione pretensje. Jedyna odpowiedź, na jaką moglibyśmy się zdobyć, wskazywałaby na racje gatunku reprezentowanego przez niniejszy tekst, które nakazują słowu pisanemu w tej formie raczej drażnić i pobudzać polemicznie, niż spokojnie oddawać sprawiedliwość czy nawet pocieszać.